

Ірина Дольник
м. Київ, Україна

Проблеми перекладу власних імен в американських анімаційних серіалах

The article deals with the problems of translating proper names in American animated series into Ukrainian. Actively affecting the perception of animated series and cartoons in general, proper names are considered to be a complex and challenging task for translators. The analysis of more than 100 examples shows that the prevailing ways of translating have slightly changed from the end of the 20th century. At the present time they are mostly transcription and loan translation. The choice of the method depends on cultural, aesthetical factors and translator's own preferences.

Keywords: proper names, charactonyms, translation, loan translation, transcription, animated series

Переклад аудіовізуальної продукції, до якої відносяться і фільми, і мультфільми, є подібним до перекладу художньої літератури, головний критерій якого – це не лише адекватне відтворення лексики тасюжету, а й збереження індивідуального авторського стилю. На жаль, мультиплікація, попри її специфічну цільову аудиторію та зумовлені цим жанрові особливості, все ще є малодослідженою.

Серед ключових проблем перекладу завжди було відтворення особливостей певної культури, що безпосередньо пов'язане з перекладом власних назв, які й забезпечують відповідні культурні алюзії. Крім того, на противагу назвам загальним, власні не тільки фактично називають об'єкт, зараховуючи його до того чи іншого класу об'єктів, а й дають йому індивідуальну характеристику. В аудіовізуальних творах власні назви стають могутнім виразовим та характеристичним засобом. Сценаристи добирають імена персонажам, уже обміркувавши їх характер та особливості, знаючи їх роль у розвитку сюжету. Такі власні назви, які відображають особистість персонажа, його рольову функцію або поведінку в конкретній ситуації, називаються характонімами.

Загалом оніми досліджували дуже багато лінгвістів: І. Бодуен де Куртене, Р. Павіленіс, Ч. Пірс, Ф. Соссюр, І. Заваринська, О. Карпенко, М. Лебедев, В. Ніконов, Н. Подольська, В. Слабуз тощо. Це породило ілюзію того, що імена і назви не вимагають особливої уваги при вивченні іноземної мови і перекладі з неї. Такий підхід є помилковим. Власні назви дійсно допомагають подолати мовні бар'єри, але у

своєму початковому мовному середовищі вони мають складну смислову структуру, унікальні особливості форми та етимології, численні зв'язки з іншими одиницями і категоріями мови. При передачі імені на іншу мову велика частина цих властивостей втрачається. Якщо не знати або ігнорувати ці особливості, то передача імені на іншу лінгвістичну основу може не тільки полегшити, але й ускладнити ідентифікацію носія імені [1, с. 60-62].

Особливість імен та власних назв, на відміну від більшості запозичених слів, полягає в тому, що у процесі передачі їх іншою мовою вони зазвичай зберігають свій первісний звуковий образ. Тому суто формальний підхід до перекладу імен – серйозна помилка, що може стати причиною багатьох неточностей та непорозумінь у тексті перекладу. Але буває й навпаки, коли точний переклад призводить до появи знесмислених імен та назв, немилозвучних та незручних у вимові [2, с. 13].

Практика перекладу іноземних власних назв страждає від неупорядкованості та стихійності, розбіжностей у варіанті відповідників. Завдання перекладача – вибрати з декількох варіантів перекладу той, який необхідний в даній ситуації, з огляду на різні фактори. У випадку з мультсеріалами ми маємо справу з кінотекстом – колективним твором мистецтва, який об'єднує одночасно лінгвістичну (письмову, усну) і нелінгвістичну (звукову, візуальну) складові. Виходячи з цього, перекладач повинен підбирати такий варіант перекладу, який буде враховувати всі складові твору.

Тому при перекладі власних назв перед перекладачем стоять досить складні завдання, а саме: необхідно з повною точністю відобразити культурну та національну специфіку, а також максимально зберегти їх звукову оболонку.

Основними елементами в системі онімного простору мультсеріалів, зважаючи на їх цільову аудиторію, можна назвати антропонімію та зоонімію, які ми й будемо досліджувати в своїй роботі як єдине ціле. Посилання на всі ілюстративні джерела можна знайти в українській Вікіпедії за відповідною назвою.

Переклад власних імен відбувається за допомогою наступних методів: перекладацької транслітерації та транскрибування, калькування та описового перекладу [3, с. 173].

У процесі використання транслітерації літери власного імені мовою оригіналу відтворюються літерами мови перекладу чи близькими до них за звучанням. А в процесі транскрипції передається звукова форма слова. Провідним способом в сучасній перекладацькій практиці вважається транскрипція зі збереженням деяких елементів

транслітерації. Як зазначає В.Н. Комісаров, в перекладах елементи транслітерації, які найчастіше зустрічаються при транскрибуванні, полягають, в основному, в транслітерації деяких невимовних приголосних і редукованих голосних [3, с. 173], напр., Homer Simpson – Гомер Сімпсон («Сімпсони»), Dipper Pines – Діппер Пайнс («Таємниці Гравіті Фолз»), Amy Wong – Емі Вонг («Футурама»).

Коли мова йде про досить специфічні імена, калькування виявляється одним із найуспішніших способів перекладу, адже дає можливість найбільш точно охарактеризувати героя. Сутність калькування полягає у створенні нового слова або стійкого словосполучення у мові перекладу, що здійснюється шляхом заміни складових частин – морфем або слів – їх лексичними відповідниками в мові перекладу. При перекладі власних імен в анімаційних серіалах цей метод часто поєднується з транслітерацією чи транскрипцією: Bill Cipher – Білл Шифр («Таємниці Гравіті Фолз»), Bleeding Gums Murphy – Мерфі «Криваві Ясна», Fat Tony – Жирний Тоні («Сімпсони»), Bender Bending Rodriguez – Бендер Згинач Родрігес, Nibbler – Жуйка («Футурама»). Також цікавим прикладом калькування є ім'я ельфійки у мультсеріалі «Розчарування»: Kissy – Цілуйко. Перекладач зумів передати і семантичне навантаження, і демінутив.

Той факт, що переклад виконується для дітей, передбачає дві протилежні точки зору, два підходи. З одного боку, він повинен бути якісним і повноцінним, інакше дітям буде складно сприймати інформацію. Вони навіть можуть сприйняти щось неправильно, а потім робити помилки в мові. З іншого боку, дітям важливіше не те, що персонажі говорять, а те, що відбувається на екрані і як це відбувається, а значить, вони не будуть приділяти багато уваги самому перекладу, і абсолютною точністю можна знехтувати [4, с. 65].

Таке незначне нехтування можна помітити, наприклад, в анімаційному серіалі «Таємниці Гравіті Фолз», де одного з головних персонажів звати Стенлі «Дядько Стен» Пайнс, а інколи – «Дядечко Стен», хоча насправді він – не дядько, а двоюрідний дідусь Діппера та Мейбл Пайнс («Grunkle Stan» Stanley Pines). Grunkle – це блендинг від great uncle, що відповідає двоюрідному дідусю в українській мові. Перекладачі вирішили не ускладнювати стилістику тексту і застосували лексико-семантичну модуляцію.

Розглянемо прийоми відтворення власних імен в анімаційних серіалах у діахронії, щоб зрозуміти різницю у перекладі наприкінці ХХ століття і в наш час. Одним з перших учених, який приділив серйозну увагу перекладам дитячих творів, був шведський лінгвіст Гете Клінгберг, співзасновник Міжнародного товариства досліджень

дитячої літератури (IRSCL). Клінгберг виступав проти практики «адаптації культурного контексту» – доместикації іноземних імен, назв грошових одиниць, продуктів харчування тощо – в текстах, призначених для дитячої аудиторії. Він стверджував, що літературна цілісність твору повинна бути збережена настільки, наскільки це можливо [5, с. 373]. Однак погляди Г. Клінберга не отримали визнання серед перекладачів і редакторів, які не вірили в здатність дитини до самостійної асиміляції незнайомих понять. Тому у другій половині ХХ століття головною тенденцією в перекладі дитячих творів став перехід від принципу еквівалентності до описового методу, що приділяв основну увагу меті, функціям і статусу перекладу в цільовій культурі.

Серед тенденцій перекладу того часу можна виділити переважання перекладу та / або адаптації імен та назв (як самих серіалів, так і назв в них) з урахуванням сприйняття українським глядачем і, зокрема, дітьми, і не завжди такий переклад відображав саме той відтінок значення або той сенс, який був закладений в оригінальній назві. Найчастіше імена не просто транслітерувались/транскрибувались, а замінялись на більш милозвучні для української мови, калькувались або перекладались повністю.

Так, у серіалі “Chip & Dale Rescue Rangers” («Чіп і Дейл – бурундучки-рятівнички») були змінені імена багатьох персонажів. Єдина дівчина у команді, Пружинка, постійно винаходить щось нове та здатна змайструвати майже що завгодно зі всілякого мотлоху. В оригіналі її ім'я звучить як Gadget, що буквально перекладається як «пристрій», «інструмент», але цей варіант не можна назвати вдалим, в той час як «Пружинка» не тільки показує зв'язок з інструментами та механізмами, але й підкреслює стать персонажа.

Ще одного друга бурундучків перекладачі перейменували з Montegu Jack, що є назвою непопулярного у нас сорту американського твердого сиру «Монтерей Джек», на Сирогриз, адже герой не уявляв свого життя без цього продукту. Імена Zipper (буквально – той, хто швидко несеться, летить) і Fat Cat (Товстий Кіт) були замінені на Гедзик і Котяра відповідно, тобто зі збереженням початкового значення. А от імена Чіп і Дейл, які за задумкою сценариста є каламбуром на прізвище відомого англійського дизайнера меблів Томаса Чіпендейла, були просто затранскрибовані.

У сучасних же анімаційних серіалах все рідше зустрічається переклад чи адаптація імен. Перекладачі повернулись до принципів еквівалентності перекладу, які полягають у максимально повній передачі змісту оригіналу, і, як правило, фактична спільність змісту оригіналу й перекладу на всіх семіотичних рівнях дуже значна. Крім

того, власні назви – це один із аспектів, що визначає географічну приналежність тексту.

Так, у мультсеріалі “Miraculous: Tales of Ladybug & Cat Noir” перекладачі вирішили не перекладати ім’я головної героїні, яка має надзвичайні здібності та носить костюм комахи сонечка, а зупинитись на транскрипції (Ladybug – Леді Бар), а ім’я головного героя – калькувати (Cat – Кіт) з частковою заміною (Noir – Супер). На нашу думку, повне калькування «Чорний Кіт» також було б адекватним відтворенням цього оніму, але заміна на «Супер» вдало акцентує увагу на суперсилі персонажа.

Мультсеріал “Star vs. the Forces of Evil” має два різних дубляжі і відповідно два різних переклади: «Зоряна принцеса проти сил зла» (канал «ПлюсПлюс») та «Стар проти сил зла» (аматорська студія “FanVoxUa”). Сама назва містить у собі ім’я головної героїні – Стар від Star Butterfly. Перекладачі каналу, як і в попередньому прикладі, застосували змішаний переклад: калькування та транскрипцію – Зірка Баттерфлай, а перекладачі студії зупинились на транскрипції: Стар Баттерфлай. Кожен з цих способів перекладу має свої переваги, хоча перший варіант здається нам більш вдалим. Він є зрозумілішим для маленьких дітей та підкреслює неземне походження дівчини. У другому варіанті збережена звукова оболонка оригінального імені. Це слово нескладне, його можна почути в розмовному мовленні, оскільки англійська мова як мова глобальної комунікації вже давно проникла у наше життя.

Таким чином, ми бачимо, що кожен перекладений твір несе на собі відбиток не тільки особистості автора, а й перекладача. Крім того, переклад цього анімаційного серіалу ще раз констатує відсутність єдиної уніфікованої системи перекладу онімів.

Також були лише затранскрибовані імена героїв мультсеріалу «Дружба – це диво»: Флатершай (Fluttershy), Репіті (Rarity), Еплджек (Applejack), Пінкі Пай (Pinky Pie), Спайк (Spike), Селестія (Celestia) і навіть таке складне для вимови як Твайлайт Спаркл (Twilight Sparkle), на відміну від мультсеріалу «Качині історії» (кінець ХХ століття), де каченята Huey, Dewey та Louie – це Крячик, Квачик та Кручик, а не Г’юї, Дьюї та Луї, хоча ці імена навіть не є характерніми.

Отже, процес перекладу власних назв є одним із найскладніших. Він має свою специфіку та потребує використання ефективних методик для отримання адекватного варіанту. Кожний антропонім – це кодований когнітивний текст, зміст якого перекладач має не просто розшифрувати, а й перенести на відповідний культурний ґрунт.

Аналіз основних методів перекладу у різні часи показав, що у 20 столітті переважала повна заміна незвичайних імен або імен з семантикою на відповідні за змістом і звучанням або більш звичні для української мови. Ця тенденція перейшла спочатку у часткову заміну, а потім відбулась практично повна відмова від будь-яких заміни у перекладі, натомість використовується транскрипція і в деяких випадках, коли ім'я є характерним, – калькування. Незначна кількість випадків транслітерації підтверджує той факт, що нині цей метод значною мірою поступається транскрибуванню.

Література

1. Бережна М.В. Тринадцять етапів перекладу власних назв та імен. *Вісник СумДУ. Філологія*. 2007. № 1. С. 62-67. 2. Алексеева И.С. Введение в переводоведение. СПб: Филологический факультет СПбГУ; М.: Академия, 2004. 352 с. 3. Комиссаров В.Н. Теория перевода (лингвистические аспекты). Учеб. для ин-тов и фак. иностр. яз. М.: Высшая школа, 1990. 253 с. 4. Матюхин И.Б. Перевод мультсериалов: проблема перевода имен собственных. *Вестник науки и образования*. № 19(73). Часть 1. Иваново: ООО «Олимп». 2019. С. 65-67. 5. Where is Adaptation? Mapping cultures, texts, and contexts. Edited by *Casie Hermansson and Janet Zepernick*. Amsterdam: John Benjamins Publishing Company, 2018. 431 p.

Rusudan Zekalashvili
Tbilisi, Georgia

The Equivalent Forms of the German Infinitive Groups and Constructions in Georgian

The presented article reviews the issue of the different grammatical forms of two unrelated languages, such are German and Georgian. Namely, the article deals with the Georgian equivalents of the German infinitive groups and constructions. Special attention is paid to the differences between the infinitive in the European languages and the masdar form in the Georgian language, along with the difficulties of translation caused by these differences. The Georgian equivalents to the German infinitive groups are highlighted, such as: infinitive in the function of the object or the subject of the sentence, bi-verbal constructions, and as for the infinitive construction – constructions with the participle forms expressing future tense, accompanied with the auxiliary verbs and the participles in the function of adverbial modifiers, are discussed.

Keywords: problems of translation, Georgian language, German language, infinitive, masdar, participle